

Romāns “Leļļu darbnīca” sniedz iespēju pakavēties nedaudz biedējošās Londonas deviņpadsmitā gadsimta vidus noskaņās. Tas ir perfekts izklaides un jēgpilna satura apvienojums, provocējoša vēstures stunda. Gotiskās šausmas ir atainotas ar apburošu eleganci, un var tikai apbrīnot, cik pārlicinoši E. Maknīla spējusi sižetā savienot tik atšķirīgus elementus.

The Washington Post

Romāns, kas rada vēlmi spēt lasīt daudz ātrāk... Tomēr ne jau tāpēc, lai noliktu šo darbu malā, bet gan tādēļ, lai ātrāk uzzinātu, kā tas beidzas. Airisas liktenis netiek atklāts gandrīz līdz pēdējai lappusei, jo autore nelutina lasītājus ar mājieniem par to, kā viss izvērsīsies. “Leļļu darbnīca” patiešām ir neaizmirstama grāmata.

The Herald

Apbrīnojami lielisks gotisks trilleris, kas piesātināts ar enerģisku dzīvīgumu un iztēli un Dikensam raksturīgajā krāšņumā ataino Londonu 19. gadsimta vidū. Autores savērptais sižets, kurā meistarīgi sasaistīta māksla un apstēstība, lasītāju brīžiem atstāj bez elpas...

Daily Mail

Šis izcilais literārais trilleris mani turēja savā varā no pirmās lappuses, un es nespēju nolikt to malā līdz pat pēdējam teikumam. “Leļļu darbnīca” apbrīnojami piesaistoši un precīzi uzbur acu priekšā 19. gadsimta vidus Londonu visā tās krāšņumā un netīrībā, ar tās iespējām un ierobežojumiem. Elizabete Maknīla ir pamatīgi izpētījusi šo laiku un uzrakstījusi vēsturisku romānu, kura sižets sirdij liek sisties straujāk...

Hanna Kenta, rakstniece

Autore radījusi spilgtas un pārlicinošas ainas, aprakstot gan Lielās izstādes paviljona tapšanas gaitu, gan Londonas mazās sānielīņas... Romāns “Leļļu darbnīca” īpaši iepriecinās Patrika Ziskinda “Parfīma” un Džesijas Bērtones “Miniatūristes” fanus.

Manchester Evening News

ELIZABETH MACNEAL

THE
DOLL
FACTORY

ELIZABETE MAKŅĪLA

LEĻĻU , , DARBŅĪCA

No angļu valodas tulkojusi

Ligita Lanceniece

821.111(411)-31
Ma 310

Elizabeth Macneal
The Doll Factory

Copyright © Elizabeth Macneal 2019
The moral right of the author has been asserted.
First published 2019 by Picador, an imprint of Pan Macmillan.
Cover design © Bill Miles

Elizabete Maknīla
LEĻĻU DARBŅĪCA

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA
Projektu vadītāja *Una Orinska*
Redaktore *Elga Rusmane*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*
Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-580.
Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Ligita Lanceniece, 2019
© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2019
ISBN 978-9934-0-8494-2

Īnidai un Arturam

Londona

1850. GADA NOVEMBRIS

Glezošana

Kad ielas ir ieslīgušas pilnīgā tumsā un klusumā, meitene apsēžas pie nelielā galdiņa leļļu darbnīcas pagrabā. Viņai priekšā atrodas kaila porcelāna galviņa, kas veras pretī ar tukšu skatienu. Meitene uzspiež uz gliemežvāka sarkanu un baltu akvareļkrāsu, nolaiza otas galiņu un pievelk tuvāk spoguļi. Noplīvo sveces liesma. Meitene samiegtām acīm paraugās uz balto papīra lapu.

Uzpilinājusi ūdeni, viņa sajauc sulīgās krāsas. Pirmais otas triepiens uz lapas šķiet kā pļaukas cirtiens. Papīrs nesakrunkojas, tas ir biezs, mazliet nelīdzens.

Sveces gaismā ēnas izplešas, un meitenes matu kontūras pazūd tajās. Viņa turpina gleznot – viegla otas kustība, un tur jau ir viņas zods; balti krāsas laukumiņi iezīmē liesmas izgaismotos vaigukaulus. Viņa godīgi atveido savus trūkumus: pārāk tālu vienu no otras izvietotās acis, deformētā atslēgkaula izliekumu. Māsa un saimniece augšstāvā guļ, un klusumā otas švīksti izklausās tik skaļi, ka varētu viņas pamodināt.

Meitene sarauc pieri. Viņas uzgleznotā seja ir sanākusi pārāk maza. Bija domāts, ka tā aizņems visu papīra lapu, bet tagad liekas, ka galva lidinās tukšumā. Papīrs, par ko viņa atdevusi visus nedēļas ietaupījumus, ir sabojāts. Vajadzēja vispirms ieskicēt galvas apveidu, tik ļoti nesteigties ar krāsām.

Kādu brīdi meitene sēž, vērdamās attēlā. Sirds notrīs; lelles seja viņu vēro. Viņai būtu jāsteidz atgriezties gultā, pirms tiek pieķerta.

Bet meitene, neatrāvusi skatienu no spoguļa, pievelk tuvāk sveci. Tā ir no bišu vaska, nevis no taukiem, nočiepta no saimnieces slepenajiem krājumiem. Viņa iegremdē pirkstus izkusušajā vaskā, un uz tiem izveidojas tādi kā uzpirksteņi. Tad, vēlēdamās noskaidrot, cik ilgi spēj paciest karstumu, meitene tuvina plaukstu liesmai, līdz izdzird, kā nošvirkst matu pūciņas uz pirkstu virspuses.

Pirmā daļa

Šī sirds sevī slēpj ko neiznīdējamu, un dzīve ir kas vairāk par sapni.

MĒRIJA VOLSTONKRAFTA,
“Vēstules, kas tapušas neilgās uzturēšanās laikā
Zviedrijā, Norvēģijā un Dānijā” (1796)

Skaistas lietas mūs mūžīgi priecē,
Tās burvību savu vien vairo
Un nezudīs nebūtībā; tās allaž
Mūsu mājoklī uzturēs mieru un dāvās dusu
Ar saldiem sapņiem, veselību un elpu klusu.

DŽONS KĪTSS,
“Endimions” (1818)

Sailasa Rīda senu un jaunu neparastu lietu veikāls

Sailass sēž pie galda ar izbāztu ūbeli rokās. Pagrabstāvā ir klusi un mierīgi kā kapā, vien viņa elpa ik pa brīdim lēni sakustina putna spalvas.

Lūpas savilcis, Sailass nododas darbam, un lampas gaisma apspīd viņa seju, kas nebūt nav neglīta. Trīsdesmit astoņu gadu vecumā galvu joprojām sedz mati, un tajos nav ne miņas no sirmuma. Viņš paskatās uz stikla traukiem, kas sarindoti pie sienas; uz katra no tiem ir birka ar uzrakstu, bet iekšā – paša savākto eksemplāru uztūkušie ķermeņi. Jēri, čūskas, ķirzakas un kaķēni, kas ieslodzīti stiklā.

– Tu, mazais blēdi, nemaz nedomā izsprukt no manis, – Sailass murmina un, paņēmis knaibles, pārvelk stiepli pār putna nagiem.

Viņam patīk sarunāties ar savām radībām, izdomāt stāstus par to, kāpēc katra no tām ir nonākusi uz viņa galda. Apsvēris iztēlotos šīs ūbeles dzīves scenārijus – kanāla baržu apkalpju traucēšanu, ligzdas vīšanu uz “Odiseja” buras –, viņš ir apstājies pie versijas, kas pašam patīk vislabāk, un nu izsaka savam kompanjonam pārmetumus par ieradumu uzbrukt krešu pārdevējām. Viņš noņem rokas no putna, un tas nekustīgi stāv uz koka paliktņa.

– Re nu! – Sailass iesaucas un, atlaidies krēslā, atglauž no acīm matus. – Šī tev būs laba mācība – tagad zināsi, ka nedrīkst izraut zaļumu buntītes no mazās meitenītes rokām!

Sailass ir apmierināts ar savu veikumu, īpaši tāpēc, ka bija ļoti steidzies, lai līdz rītam viss būtu pabeigts. Viņš ir pārliecināts, ka māksliniekam putns patiks – pēc viņa lūguma tas izskatās kā sastindzis lidojumā, spārni veido perfektu V burtu. Turklāt Sailasam no šī pasūtījuma ir vēl kāds ieguvums – vienā no nodzeltējušajām burkām viņa krājumiem ir pievienojusies arī šis ūbeles sirds. Konservējošajā šķidrumā peld mazi, brūni veidojumi, ko viņš par labu cenu cer pārdot pūšlotājiem un aptiekāriem.

Sailass piekopj darbnīcu, noslauka un noliek vietā instrumentus. Viņš jau kāpj pa kāpnēm, pieturot lūku ar plecu un ar rokām sargājot ūbeli, kad lejā uzstājīgi notrinkšķ zvans.

Albjs, viņš cer, jo vēl ir visai agrs. Atstājis putnu uz skapīša, Sailass steidzas cauri veikalam, prātodams, ko bērns būs viņam atnesis. Zēna pēdējā laika guvumi ir bijuši pagalam trūcīgi – tārpainas žurkas, veci kaķi ar sašķaidītu galvaskausu, pat pusabraukts balodis ar saspiestiem nagiem. (“Ja vien jūs zinātu, ser, cik grūti ir sacensties ar kaulu vācējiem...”) Sailasa kolekcijai jāiztur laika pārbaude, un viņam ir nepieciešams kaut kas patiešām unikāls, lai to pabeigtu. Viņš iedomājas par maiznīcu netālu no Strendas, kas bija vilkusi dzīvību ar lielu pilngraudu maizes kukuļu – tie noderēja tikai durvju pieturēšanai – cepšanu un pārdošanu. Tad maiznieks, juzdams, ka drīz varētu nokļūt parādnieku cietumā, sāka gatavot zemenes cukurā un pārdot tās, iepildītas burciņās. Veikals mainījās un tika reklamēts pat tūristiem paredzētajās brošūrās.

Sailasam bieži šķiet, ka nu arī viņš ir atradis savu īpašo lietu, unikālo piedāvājumu, bet, beidzot darbu pie tā, viņu nelaimīgā kārtā pārņem šaubas un alkas pēc kaut kā vēl īpašāka. Viņa apbrīnotajiem patoloģiem un kolekcionāriem – tādiem

zinātnes un medicīnas pārstāvjiem kā Džons Hanters un Estlijs Kūpers – materiāla netrūkst. Zaļš aiz skaudības Sailass Londonas Universitātes koledžas tuvumā esošajās dzertuvēs bija klausījies, kā viņi apspriež no rīta veiktās secēšanas. Nuja, viņam varbūt nav tādu sakaru, bet kādu dienu Albijs noteikti, *pavisam noteikti* viņam atnesīs – viņa roka nodreb – kaut ko *izcilu*. Un tad viņa, Sailasa, vārds parādīsies pie kāda muzeja ieejas, un viņa darbs, viņa smagie pūliņi beidzot tiks atzīti. Viņš iztēlojas, kā kopā ar Fliku, savu tuvāko bērnības draudzeni, kāpj augšup pa akmens pakāpieniem; abi apstājas, ieraudzījuši marmora plāksnē iegravētos vārdus “Sailass Rīds”. Flika nespēj noslēpt lepnumu; viņas plauksta pārslid viņam pār muguru un apstājas uz krustiem. Viņš skaidro, ka to visu ir izveidojis viņai.

Bet nācējs nav Albijs, un katrs nākamais klauvējiens vai zvans pie durvīm Sailasā raisa aizvien lielāku vilšanās izjūtu. Kāda kalpone, kas kundzes vārdā taujā pēc izbāzta kolibri cepurei. Pūsis velveta jakā ilgi kaut ko meklē un beigās nopērk tauriņa brošu, un Sailass pārdod to ar nicinājuma izteiksmi sejā. Sailass pakustas vien tik daudz, lai ieliktu savā suņādas makā apmeklētāju pasniegtās monētas. Kad pircēju nav, viņa ikšķis seko kādam teikumam žurnālā *The Lancet*. “Tu-mors sa-sadala *os-oss-ossa navi*”. Zvana skaņas un klauvējiens pie durvīm ir kā viņa dzīves pulksteņa pendelis. Augšup uz augšstāva guļamistabu; lejup uz tumšo pagrabu.

Cik kaitinoši, ka tieši visgarlaicīgākās lietas ir tās, kas dod iespēju nomaksāt īri, Sailass nodomā, pārļauzdam skatienu nelielajam veikaliņam. Ļaužu sliktajai gaumei nav izskaidrojuma! Lielākā daļa pircēju pat neievēro īstus brīnumus – gadsimtu veco lauvas galvaskausu, no vaļa plaušu apvalka izgatavoto vēdekli, izbāzto pērtiķi zem zvanveida stikla kupola – un taisnā ceļā dodas pie kukaiņu vitrīnas veikala dziļumā. Tur ir koši sarkani tauriņu spārni, ko viņš ievietojis starp divām stikla plāksnēm; daži ir iestrādāti kaklarotās, citi – tikai izlikti